

Vaiko teisių apsaugos politikos įgyvendinimas Lietuvos savivaldybėse

Kęstutis Vitkauskas

Mykolo Romerio universitetas
Ateities g. 20, LT-08303 Vilnius

Straipsnyje nagrinėjamas vaiko teisių apsaugos politikos įgyvendinimas savivaldybių teikiamų socialinių paslaugų kontekste. Aptariama savivaldybių institucijų, atsakingų už vaiko teisių apsaugą, personalo kvalifikacija, darbo krūviai, atlyginimai. Taip pat atskleidžiamos savivaldybių teikiamų socialinių paslaugų finansavimo, jų administravimo ir lėšų panaudojimo problemos, dėl kurių savivaldybėms pavestos funkcijos - užtikrinti vaiko teisių apsaugą – vykdomas tampa mažiau efektyvus.

Raktažodžiai: vaiko teisių apsauga, socialinės paslaugos, vaiko teisių apsaugos tarnyba, vaiko globa.

Keywords: protection of children rights, social services, and children rights protection service, child care.

Įvadas

Lietuva, 1995 m. ratifikavusi *Jungtinių Tautų Vaiko teisių konvenciją* [6], įsipareigojo teikti vaikui reikalingą jo gerovei užtikrinti apsaugą ir globą, atsižvelgdama į jo tėvų, globėjų ar kitų asmenų, atsakingų už jį pagal įstatymą, teises ir pareigas, ir tam tikslui imtis atitinkamų teisinių ir administracinių priemonių. Pagal *Lietuvos Respublikos vietos savivaldos įstatymą* [20], vaikų ir jaunimo teisių apsauga yra valstybinė (perduota savivaldybėms) funkcija, kuriai įgyvendinti kiekvienais metais iš valstybės biudžeto yra skiriamos specialiosios tikslinės dotacijos. Svarbios vaiko teisių apsaugos vykdymo, vaiko teisių ir teisėtų interesų gynimo funkcijos yra perduotos savivaldybių vaiko teisių apsaugos tarnyboms.

Lietuvos Respublikos Seimo 2003 m. patvirtintoje *Vaiko gerovės valstybės politikos koncepcijoje* [7] numatyta reformuoti vaiko globos sistemą, visų pirma remiantis vaiko natūraliu paramos tinklu, užtikrinant sąlygas vaikui augti šeimoje, plėtojant socialinių paslaugų infrastruktūrą. Minėtos koncepcijos pagrindu 2005 m. patvirtintas *Vaiko gerovės valstybės politikos strategija ir jos įgyvendinimo 2005-2012 metais priemonių planas* [27]. Vaiko gerovės valstybės politikos strategijoje teigiama, jog valstybės pareiga - „planuoti bei įgyvendinti socialinės paramos priemones, skirtas šeimai stiprinti, didinti tėvų atsakomybę už

vaikų priežiūrą, kad mažėtų globojamų vaikų skaičius, sudaryti tokias sąlygas, kuriomis vaikas nebūtų diskriminuojamas dėl savo tėvų socialinės kilmės, specialių poreikių, religijos ir pan., kurti palankią teisinę, ekonominę ir institucinę aplinką, sudarant galimybes vaiko tėvams tinkamai pasirūpinti vaiku“ [27]. Vaiko globos sistemos reorganizavimo strategijoje yra numatyta siektina reikšmė, kad 2012 m. socialinės rizikos šeimose augantys vaikai sudarytų tik 2 proc. visų Lietuvoje augančių vaikų.

Tačiau įgyvendinti šiuos uždavinius vis dar sudėtinga. Tai sąlygoja ekonominė šeimų (asmenų) padėtis, pakitusi visuomenės vertybių sistema ir nepakankamai išplėtotą socialinės paramos šeimai politiką. Tą patvirtina ir netiesiogiai socialinių paslaugų teikimo efektyvumą įvertinantys socialiniai reiškiniai: likusių be tėvų globos ir gyvenančių socialinės rizikos šeimose vaikų skaičius. Pasak vaikų teisių tyrinėtojo M. Kalland, būtent beglobiai ir nuskriausti vaikai yra pagrindinis visuomenės socialinio brandumo rodiklis [5, p. 517]. 2008 m. pabaigoje Lietuvoje netekusių tėvų globos vaikų buvo 12 306 (1,7 proc. visų Lietuvoje gyvenančių vaikų), socialinės rizikos šeimose gyveno 25 483 vaikai (3,8 proc.). Nagrinėjamos problemos aspektu ypatingai svarbios šių reiškinų priežastys: iš 2 691 vaiko, netekusio tėvų globos, tik apie 9 proc. jos neteko dėl natūralių priežasčių (tėvų mirtis, liga), o pagrindinės (65 proc.) priežastys – tėvų nepriežiūra, smurto naudojimas ir kt.; analogiškos ir socialinės rizikos šeimų nustatymo priežastys: tėvų girtavimas, psichotropinių medžiagų bei prievartos prieš vaikus naudojimas (60 proc.), dėl socialinių įgūdžių stokos (33,1 proc.) [32]. Visos įvardytos priežastys, lemiančios tokį tiek be tėvų globos likusių,

Kęstutis Vitkauskas - Mykolo Romerio universiteto Policijos veiklos katedros docentas, humanitarinių mokslų daktaras.

E. paštas: k.vitkauskas@mruni.lt

Straipsnis įteiktas redakcijai 2009 m. birželio mėn.; recenzuotas; parengtas spaudai 2009 m. rugsėjo mėn.

tiek priverstų gyventi socialiai nestabiliose šeimose vaikų skaičių, išlieka dominuojančios visą pastarąjį dešimtmetį. Visa tai skatina atidžiau įsigilinti, ar savivaldos institucijų veikla, kada organizuojama ir prižiūrima vaiko teisių apsauga teikiant socialinį paramą, nepažeidžia vaiko interesų.

Šio straipsnio tikslas – atskleisti vaiko teisių apsaugai skirtos socialinės politikos įgyvendinimo savivaldybėse problemas ir pateikti galimus jų sprendimo būdus. Tam straipsnyje: 1) aptariamas vaiko teisių apsaugos organizavimas savivaldybėse; 2) atskleidžiamos savivaldybėse teikiamų socialinių paslaugų finansavimo ir administravimo problemos; 3) atskleidžiamos socialinių darbuotojų pareigybių nustatymo, darbo krūvio ir išsilavinimo problemos.

Vaiko teisių apsaugos užtikrinimo problemos Lietuvoje daugiausia nagrinėtos atskleidžiant problemų teisinį reguliavimą [3; 30; 31; 33]. Kai kurie autoriai aptarė smurto prieš vaikus naudojimo atvejus, smurto priežastis ir jo rūšis [1; 4; 29]. Vaiko teisių apsaugos, teikiamos socialinės paramos kontekste, problemai aptarti Lietuvos akademinė bendruomenė nėra skyrusi reikiamo dėmesio.

Vaiko teisių apsaugos organizavimas savivaldybėse

Vaiko teisių apsaugą savivaldybėse garantuoja atitinkamos savivaldybių tarybos, vietos savivaldos vykdomosios institucijos, vaiko teisių apsaugos institucijos (tarnybos), policijos nepilnamečių reikalų pareigūnai ir kitos institucijos, kurios rengia ir įgyvendina vaiko teisių apsaugos, vaikų teisės pažeidimų prevencijos priemones.

Stiprinant vaiko teisių apsaugą savivaldybių lygmeniu 2002 m. rugsėjo 24 d. priimtas *Lietuvos Respublikos vietos savivaldos įstatymo 7, 8 straipsnių pakeitimo ir papildymo įstatymas* [21], pagal kurį vaikų ir jaunimo teisių apsauga, užuot buvusi priskirta (ribotai savarankiška) savivaldybių funkcija, nuo 2003 m. sausio 1 d. tapo valstybine (perduota savivaldybėms) funkcija, kuriai įgyvendinti kiekvienais metais iš valstybės biudžeto yra skiriamos specialios tikslinės dotacijos. 2002 m. toliau vykdamas viešojo administravimo reformą ir įgyvendinant *Lietuvos Respublikos valstybės tarnybos įstatymą* [19], buvo peržiūrimos ir koreguojamos savivaldybių administracijų struktūros. Savivaldybių vaiko teisių apsaugos tarnyboms buvo priskirta viešojo administravimo funkcija.

Savivaldybės lygmeniu už vaiko teisių bei teisėtų interesų gynimą ir atstovavimą atsakingas savivaldybės administracijos struktūrinis padalinys – savivaldybės vaiko teisių apsaugos tarnyba. Pagal *Bendruo-*

sius vaiko teisių apsaugos tarnybų nuostatus, patvirtintus Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2002 m. gruodžio 17 d. nutarimu [22], pagrindinis tarnybų darbas yra susijęs su vaiko globos nustatymo ir jos vykdymo priežiūros, įvaikinimo klausimais. Joms taip pat tenka pagrindinis vaidmuo organizuojant ir koordinuojant savivaldybės lygmeniu tarpžinybinį bendradarbiavimą, kai sprendžiami įvairūs su vaiku ir jo šeima susiję klausimai, kaupiama statistinė informacija apie vaikus. Tarnybos savo kompetencija yra atsakingos ir dalyvauja aiškinantis įvairius vaiko teisių pažeidimus (smurto prieš vaikus, nepilnamečių įtraukimo į nelegalų darbą ir kt.), taip pat organizuojant socialinę globą šiems vaikams. Tarnybos pagal savo kompetenciją teikia metodinę paramą savivaldybės įstaigų, susijusių su vaiko teisių apsauga, darbuotojams, konsultuoja tėvus, mokytojus, auklėtojus ir pačius vaikus jų teisių apsaugos, globos (rūpybos), įvaikinimo ir teisės pažeidimų prevencijos klausimais.

Stiprinant vaiko teisių apsaugą savivaldybėse, nuo 2004 m. įgyvendinama *Savivaldybių vaiko teisių apsaugos tarnybų veiklos tobulinimo programa* [24]. Jos tikslas - sudaryti geresnes darbo sąlygas savivaldybių vaiko teisių apsaugos tarnybų darbuotojams ir numatyti tikslinį jų finansavimą iš valstybės biudžeto, pagerinti šių tarnybų materialinę bazę, numatyti valstybės paramą naujoms darbo vietoms tarnybose kurti ir papildomam personalui priimti, taip pat skirti lėšų darbuotojų kvalifikacijai kelti. Per 2004-2008 m. buvo sukurta daugiau kaip šimtas naujų darbo vietų ir sumažėjo tarnybų darbuotojų darbo krūvis – vidutiniškai vienam darbuotojui teko dirbti su 2-2,5 tūkst. vaikų. Pagal minėtą programą darbuotojų kvalifikacijai kelti dirbti su globėjų šeimomis ir globai šeimoje gerinti savivaldybėms 2006 m. skirta 11,5 mln. Lt, 2007 m. – 13,5 mln. Lt [18, p.4].

Vietos savivaldos įstatymo 31 straipsnis reglamentuoja savivaldybės padaliniai-seniūnijai priskiriamas funkcijas. Jame numatyta, kad seniūnija „dalyvauja rengiant ir įgyvendinant vaiko teisių apsaugos ir vaiko teisių pažeidimų prevencijos gerinimo priemones“ [20]. Seniūnijose atskiro asmens, kuris būtų atsakingas už vaiko teisių apsaugą, nėra. Tai atlieka bendra tvarka seniūnijoje dirbantys darbuotojai. Manytina, jog atskiros pareigybės įsteigimas seniūnijoje padėtų geriau organizuoti socialinį darbą su nepilnamečiais.

Gerinant socialinį darbą su šeimomis ir vaikais, nuo 2007 m. sausio 1 d. savivaldybėse įsteigti nauji socialinių darbuotojų etatai dirbti su socialinės rizikos šeimomis ir jose gyvenančiais vaikais. Šie darbuotojai teikia šeimoms socialinę priežiūrą, skirtą suaugu-

šių šeimos narių socialiniams įgūdžiams ugdyti, siekiant kuo mažiau vaikų atskirti nuo šeimos dėl netinkamos jų priežiūros. 75 proc. tokių darbuotojų įdarbinti kaimo seniūnijose, kuriose gyvena dauguma skurstančių, socialinę atskirtį patiriančių šeimų. Kadangi vaiko teisių apsauga apima ir socialinę prevencinę bei intervencinę darbą su šeima, šie darbuotojai padeda užtikrinti vaikų teisę gyventi šeimoje.

Specifinį vaiko teisių apsaugos ir nusikalstamumo prevencijos darbą savivaldybėse dirba policija, prokuratūra, teismas, nes, be teisių apsaugos ir nusikalstamumo prevencijos, šios institucijos vykdo nepilnamečių teisingumą.

Savivaldybių vaiko teisių apsaugos tarnybų veikla yra labiausiai matoma ir neretai pagal jų veiklos efektyvumą visuomenė sprendžia apie vaiko teisių apsaugos lygį apskritai. Todėl svarbu, kaip savivaldybių institucijos geba vykdyti valstybės joms pavestą svarbią prievolę - užtikrinti vaikų globą. Šių tarnybų veiklą daugiausia lemia bendra valstybės vykdoma socialinės paramos teikimo ir vaikų teisių užtikrinimo politika, bet ne mažiau svarbus ir vietos valdžios pasirengimas įgyvendinti socialinę politiką savivaldybėse.

Socialinių paslaugų finansavimas ir administravimas savivaldybėse

Lietuvoje socialinės paslaugos finansuojamos iš valstybės, savivaldybių biudžetų, socialinių paslaugų įstaigų, Europos Sąjungos struktūrinių fondų, užsienio fondų, paramos (auku), asmens (šeimos) mokėjimo už socialines paslaugas ir kitų lėšų.

Socialinių paslaugų teikimas iš savivaldybės biudžeto finansuojamas vadovaujantis *Socialinių paslaugų įstatymu* [13] ir *Socialinių paslaugų finansavimo ir lėšų apskaičiavimo metodika* [25]. Savivaldybė iš savo biudžeto lėšų finansuoja visas socialines paslaugas, išskyrus: 1) socialinę priežiūrą socialinės rizikos šeimoms, kuri finansuojama iš savivaldybės biudžeto lėšų ir iš valstybės biudžeto lėšų tikslinių dotacijų savivaldybių biudžetams; 2) socialinę globą asmenims su sunkia negalia, kuri finansuojama iš valstybės biudžeto specialių tikslinių dotacijų savivaldybių biudžetams; 3) socialinę globą likusiems be tėvų globos vaikams, kuri finansuojama iš savivaldybės biudžeto lėšų ir iš valstybės biudžeto specialių tikslinių dotacijų savivaldybių biudžetams, skirtų vaikų globos (rūpybos) išmokoms mokėti [13].

Taigi, galima sakyti, kad savivaldybės vaiko teisių apsaugą ir socialinių paslaugų teikimą įgyvendina naudojamos lėšas, susidedančias iš dviejų dalių: 1) vietos savivaldos biudžeto ir 2) valstybės

dotuojamų lėšų (lėšos, gaunamos iš kitų fondų, straipsnyje nebus aptariamos). Šių dalių santykinis dydis bendrame socialinių paslaugų biudžete yra nevienodas.

Savivaldybės iš savo biudžeto finansuoja pagrindinę socialinių paslaugų dalį. Todėl socialinių paslaugų kokybė ir jų įvairovė labai priklauso nuo savivaldybės ekonominės galios bei vietinės valdžios sprendimo socialinėms reikmėms „atriekti“ atitinkamą savivaldybės biudžeto dalį. Be to, savivaldybės savo nustatyta tvarka iš vietinio biudžeto lėšų gali skirti piniginę socialinę paramą ir kitais įstatymo nenustatytais atvejais (skirti vienkartinę pašalpą, socialinę pašalpą, kompensuoti įstatyme nenurodytas būsto išlaikymo išlaidas, kompensuoti didesnio, negu šio įstatymo nustatytas normatyvas, būsto naudingojo ploto šildymo išlaidas, padengti išsiskolinimą už būstą ir kt.). Vienkartinę pašalpą (skurdo, benamystės, ligos, negalios, stichinės nelaimės ir kitais atvejais), skiriamą iš savivaldybių biudžeto, mokėjimo tvarką ir dydžius savo teritorijos gyventojams nustato savivaldybės, atsižvelgdamos į savo biudžeto galimybes

Vertinant socialinių paslaugų finansavimą iš savivaldybių biudžeto absoliučiais dydžiais, matyti, kad socialinės rūpybos išlaidos nuosekliai didėja (žr. 1 lentelę). Tai greičiausiai susiję su bendros ekonominės situacijos kilimu Lietuvoje 2004-2008 metais.

1 lentelė. Savivaldybių biudžetų socialinių paslaugų išlaidos 2005–2007 m.

Metai	Socialinių paslaugų išlaidos, tūkst. Lt	Socialinėms paslaugoms tenkanti savivaldybių biudžetų dalis, proc.
2005	94 492,7	2,0
2006	119 429,7	2,1
2007	139 366,6	2,4

Šaltinis: duomenys iš Socialinės apsaugos ir darbo ministerijos tinklalapio

Kita vertus, santykinė šių lėšų dalis nėra didelė. Reikšminga tai, jog socialinėms paslaugoms tenkanti išlaidų dalis taip pat didėja, nors šių lėšų didėjimas nėra tiesiogiai proporcingas bendram savivaldybių biudžetų didėjimui. Palyginimui: Vokietijos vietos valdžios institucijos socialinėms paslaugoms skiria vidutiniškai 9-12 proc. bendro krašto biudžeto [2]. Atkreiptinas dėmesys į skirtingą išlaidų, tenkančių socialinėms paslaugoms, dalį savivaldybėse (žr. 2 lentelę).

Šiuos skirtumus savivaldybių atstovai aiškina tuo, kad savivaldybėse yra nevienodas socialinių paslaugų gavėjų kiekis. Tačiau, palyginus skiriamų lėšų socialinėms paslaugoms kiekį su socialinių paslaugų gavėjų skaičiumi savivaldybėse, nustatyti šių dydžių koreliacijos nepavyko: negalima vienareikšmiškai teigti, jog savivaldybėse socialinėms paslaugoms skirtų lėšų dydis tiesiogiai priklauso nuo jose esančių socialinių paslaugų gavėjų kiekio¹. Darytina prielaida, jog lėšų, skirtų socialinei paramai, dydį atskirose savivaldybėse lemia jų vadovų nustatyti veiklos prioritetai ir požiūris į socialinės apsaugos sritį. Tai, kad ši suma nesudaro nei 3 proc. savivaldybių biudžetų lėšų, rodo, kad šios veiklos svarbumas vietos bendruomenių dar nėra tinkamai suvoktas.

2 lentelė. Savivaldybės biudžeto socialinių paslaugų išlaidos palyginti su bendru savivaldybės biudžetu, proc.

Savivaldybės	Savivaldybių biudžeto socialinių paslaugų išlaidos, tūkst. Lt (dalis iš bendro savivaldybės biudžeto, proc.)		
	2007 m.	2008 m.	2009 m.
Anykščių raj.	1 417,9 (4,0)	1 877,0 (4,0)	2 514,7 (5,4)
Biržų raj.	1 957,9 (3,3)	2 743,9 (3,7)	2 293,2 (2,9)
Druskininkų raj.	1 091,2 (2,1)	870,1 (1,2)	679,9 (1,0)
Kėdainių raj.	3 496,5 (2,8)	4 166,6 (2,96)	4 553,9 (3,07)
Klaipėdos raj.	1 360,8 (1,6)	2 142,1 (2,4)	2 595,0 (2,8)
Molėtų raj.	1 191,5 (2,7)	1 550,3 (2,89)	1 743,02 (2,9)
Utenos	-	2 402,1 (2,2)	2 521,2 (2,1)
Visagino	-	4 629,8 (8,2)	5 633,3 (8,9)

Šaltinis: sudaryta autoriaus pagal savivaldybių socialinių paslaugų planus.

Taigi, apibendrinant lėšų, skiriamų socialinėms paslaugoms iš savivaldybių biudžetų, dalį, galima

¹ Procentais nuo viso savivaldybės gyventojų skaičiaus daugiausia socialinės pašalpos gavėjų buvo Pagėgių savivaldybėje (5,9 proc.) ir Kelmės (5,6 proc.), Šalčininkų (5,6 proc.), Joniškio (5,5 proc.), Skuodo (5,4 proc.), Akmenės (5,3 proc.), Lazdijų (5,2 proc.) rajonų savivaldybėse.

teigti, kad teisės aktai nereglamentuoja, kokia minimali savivaldybės biudžeto išlaidų dalis turėtų būti skiriama socialinėms paslaugoms, todėl ji nustatoma savivaldybių sprendimu. Atkreiptinas dėmesys, jog nėra bendros lėšų, skiriamų socialinėms paslaugoms, nustatymo metodikos, todėl nėra galimybių užtikrinti visų piliečių teisės į vienodas socialines paslaugas. Todėl *Socialinių paslaugų įstatyme* tikslinga įtvirtinti minimalią savivaldybės biudžeto išlaidų dalį, kurią savivaldybės turėtų skirti socialinėms paslaugoms, ir sukurti bendrą lėšų nustatymo metodiką, pagal kurią socialinėms reikmėms skiriamos lėšos būtų nustatomos atsižvelgiant į savivaldybės biudžeto pokyčius.

Lėšos savivaldybėms dirbti su socialinės rizikos šeimomis ir jose augančiais vaikais bei asmenims su sunkia negalia globoti pervedamos iš valstybės biudžeto. Lėšų poreikis skaičiuojamas pagal socialinių darbuotojų, teikiančių socialinę priežiūrą socialinės rizikos šeimoms, pareigybių skaičių ir pareigybei patvirtintą tarnybinio atlyginimo koeficiento dydį [10]. 2007 m. darbuotojų, teikiančių socialinę priežiūrą socialinės rizikos šeimoms, pareigybėms buvo nustatytas vienodas tarnybinio atlyginimo koeficientas, 2008 m. – skirtingas, atsižvelgiant į išsilavinimą. Lėšų poreikio nustatymas pagal socialinių darbuotojų pareigybių skaičių, straipsnio autoriaus nuomone, nėra tikslus, kadangi atskirose savivaldybėse vienas asmuo prižiūri skirtingą socialinės rizikos šeimų ir jose gyvenančių vaikų skaičių. Pavyzdžiui, Kauno m. seniūnijų vienas žmogus vidutiniškai aptarnavo 113 šeimų, o Panevėžio mieste vienas socialinis darbuotojas teikė socialinę priežiūrą vidutiniškai 5,5 socialinės rizikos šeimoms [17, p. 32]. Lėšų poreikio nustatymas, vadovaujantis šiuo principu, sudaro prielaidą pažeisti lygiaverčių socialinių paslaugų suteikimo galimybę ir iškreipti socialinių darbuotojų darbo krūvius.

Socialinių paslaugų efektyvumą ir kokybę labiausiai lemia tinkamas jų administravimas. Įvertinant tai, trumpai panagrinėsime kai kuriuos su socialinių paslaugų planavimu ir jų įgyvendinimu susijusius aspektus.

Savivaldybė atsakinga už socialinių paslaugų teikimo savo teritorijos gyventojams užtikrinimą planuodama ir organizuodama socialines paslaugas, kontroliuodama bendrųjų socialinių paslaugų bei socialinės priežiūros kokybę ir nustatydamą socialinių paslaugų finansavimo poreikį. Socialinių paslaugų planavimo principus, subjektus, plano projekto rengimo tvarką, struktūrą ir turinį nustato 2006 m. Vyriausybės nutarimu patvirtinta *Socialinių paslaugų planavimo metodika* (toliau – *Metodika*) [26].

Vadovaujantis *Metodikos* nuostatomis, savivaldybės privalėjo parengti socialinių paslaugų planus

2008 m., tačiau to nepadarė Alytaus, Rietavo, Birštono, Lazdijų, Prienų, Pasvalio, Telšių rajonų savivaldybės [17, p. 9]. Savivaldybių galimybę laiku ir kokybiškai parengti minėtus planus apsunkino tai, kad socialinių paslaugų plano formoje ne visais atvejais buvo aiškiai nurodyta, kokius duomenis reikia pateikti, todėl savivaldybės pateikė skirtingus duomenis (pavyzdžiui, vienos savivaldybės vaiko amžių apibrėžė nuo 0 iki 18 metų, kitos – nuo 0 iki 15 metų) Atsižvelgiant į tai, tikslinga būtų sukonkretinti socialinių paslaugų planų rengimo reikalavimus ir atitinkamai pakoreguoti planų formas.

Socialinių paslaugų planuose numatomos ir lėšos šioms paslaugoms teikti. *Metodikos* 22.4 punkte įpareigojama planuojant finansavimą nurodyti finansavimo šaltinius ir būdus, tačiau neužsimenama, kaip planuoti lėšas priemonėms įgyvendinti (ar kiekvienai priemonei nustatyti bendrą lėšų sumą ir nurodyti finansavimo šaltinius, ar kiekvienai priemonei nustatyti lėšas pagal kiekvieną finansavimo šaltinį ir pan.). Todėl kai kurios savivaldybės planuose nenurodo lėšų, skirtų atskirioms priemonėms, pagal finansavimo šaltinius.

Socialinių paslaugų gavimo garantijos požiūriu svarbi yra *Metodikos* 22.4.2 punkto nuostata, nurodanti, kad tais atvejais, kai savivaldybių finansinės galimybės yra mažesnės už įvertintus socialinių paslaugų poreikius, socialinių paslaugų plano projekto rengėjai išskiria prioritetus: jie apima prioritetinių žmonių socialines grupes, socialinių paslaugų rūšis, socialinių paslaugų organizavimo metodus ir priemones [26]. *Metodikoje* nenurodomi prioritetų atrinkimo kriterijai (reikalaujama tik paaiškinti, kokių veiksmų bus imtasi, norint užtikrinti šią galimybę ateityje), todėl kiekviena savivaldybė gali juos išskirti savo nuožiūra. Taip gali susidaryti situacija, kai bus nutrauktas kokios nors paslaugos teikimas savivaldybės teritorijoje arba kokia nors atskira socialinė grupė bus išbraukta iš socialinių paslaugų gavėjų sąrašo. Šiuo atveju būtų neuztikrintas vienodas socialinių paslaugų prieinamumas skirtingose savivaldybėse. Tai gali būti realu tose savivaldybėse, kuriose yra daug socialinių paslaugų gavėjų. Tose savivaldybėse didesnis pavojus, kad kai kurios reikiamos socialinės paslaugos nebus suteiktos. Pavyzdžiui, Lietuvoje 10 tūkst. gyventojų tenka 35,4 socialinės rizikos šeimos, o Širvintų rajone – 102,8, Pasvalio raj. – 102,6 šeimos. Vaikų, gyvenančių socialinės rizikos šeimose, šalies vidurkis – 82,6, o tai Pasvalio raj. savivaldybėje – 289,2, Pagėgių savivaldybėje – 237,6 [17, p. 20].

Straipsnio autoriaus nuomone, ši poįstatyminio akto norma prieštarauja *Socialinių paslaugų įstatymo* 18 str. 3 d. nuostatai, kad paslaugos asmeniui (šeimai) teikiamos atsižvelgiant į individualius as-

mens (šeimos) interesus ir poreikius (bet ne į savivaldybių išskirtus prioritetus). Todėl savivaldybėms neturėtų būti suteikiama teisė nuspręsti, kokias socialines paslaugas suteikti, o kokių neskirti.

Dar viena svarbi, autoriaus nuomone, socialinių paslaugų administravimo dalis – socialinėms paslaugoms skiriamų lėšų įsisavinimas ir kryptingas jų panaudojimas. Dirbti su socialinės rizikos šeimoms ir jose augančiais vaikais savivaldybėms iš valstybės biudžeto 2007 m. buvo skirta 8,04 mln. Lt, 2008 m. – 13,48 mln. Lt [17, p. 13]. Tačiau socialinių darbuotojų, teikiančių socialinę priežiūrą socialinės rizikos šeimoms, darbo užmokesčiui ir socialinio draudimo įmokoms iš valstybės biudžeto specialiųjų tikslinių dotacijų savivaldybių biudžetams buvo panaudota tik 92,8 proc. planuoto lėšų poreikio [17, p. 13]. Apie 30 proc. savivaldybių panaudojo mažiau lėšų, negu buvo planuotas lėšų poreikis. Kai kurios savivaldybės socialinės rizikos šeimų ir jose augančių vaikų priežiūrai panaudojo labai mažą skirtų valstybės biudžeto specialiosios tikslinės dotacijos lėšų dalį. Pavyzdžiui, Alytaus rajono savivaldybė panaudojo 8,5 proc., Anykščių rajono savivaldybė – 7, 9 proc. [17, p. 13]. Remiantis Socialinės apsaugos ir darbo ministerija, nuomone, pagrindinė lėšų nepanaudojimo priežastis yra ta, kad savivaldybės ne nuo metų pradžios įsteigė socialinių darbuotojų pareigybes, arba jų visai neįsteigė, todėl ir negalėjo įsisavinti skirtų pinigų. Autoriaus požiūriu, ši priežastis vertintina kaip netikslaus lėšų planavimo pasekmė: savivaldybės savo planuose pateikė didesnę lėšų poreikį. Sunku vienareikšmiškai vertinti savivaldybių lėšų poreikio planavimo motyvus, tačiau tikėtina, kad jos tai galėjo daryti sąmoningai, norėdamos sutaupyti lėšų arba jas panaudoti kitoms reikmėms. Tokią galimybę savivaldybėms suteikė iki 2009 m. galiojusi teisės norma reglamentuojanti, kad vykdant biudžetą nepanaudotos specialiosios tikslinės dotacijos socialinėms paslaugoms teikti paskutiniame ketvirtyje gali būti naudojamos kitai socialinei paramai finansuoti Vyriausybės ar jos įgaliotos institucijos nustatyta tvarka. Šią prielaidą netiesiogiai patvirtina tai, kad 2007 m. perskirstyta visų valstybės biudžeto lėšų, skirtų socialinėms paslaugoms teikti, specialiųjų tikslinių dotacijų dalis sudarė 28,5 proc. (6,1 mln. Lt) [17, p. 15]. Nuo 2009 m. nepanaudotos lėšos paskutiniame metų ketvirtyje gali būti naudojamos tik savivaldybių biudžetų išskolinimams dengti [14]. Taip galiojanti teisė sudaro prielaidas savivaldybėms manipuliuoti socialinėms paslaugoms skirtais pinigais, kuriais būtų tenkinami kiti poreikiai. Pavyzdžiui, pagal 2008 m. socialinės apsaugos ir darbo ministro patvirtintą *Nepanaudotų specialiųjų tikslinių dotacijų naudojimo kitai socialinei paramai finansuoti tvarką* [9], nepanaudotos lėšos

socialinės rizikos šeimoms remti galėjo būti panaudotos savivaldybių vaiko teisių apsaugos tarnybų darbuotojų darbo vietoms įrengti ar šių tarnybų organizacinėms išlaidoms, mokyklų valgyklų patalpoms atnaujinti, virtuvės įrangai įsigyti ir pan. Autoriaus nuomone, šios priemonės neturėtų būti laikomos „kita socialine parama“.

Nepanaudotų iš valstybės biudžeto gautų lėšų panaudojimas kitoms socialinėms reikmėms praranda pirminę paskirtį, taip pat sunku yra sukontroliuoti, kaip iš tikrųjų tos lėšos panaudojamos. Todėl tikslinga nepanaudotas lėšas grąžinti į valstybės biudžetą, nes, tiksliau planuojant lėšų poreikį, atsirastų galimybė iš biudžeto gauti papildomų lėšų socialinėms programoms. Pažymėtina, kad 2007 m. kai kurios savivaldybės (Anykščių, Vilniaus, Mažeikių, Trakų, Kauno rajonų) dalį nepanaudotų specialiosios tikslinės dotacijos lėšų, skirtų socialinėms paslaugoms, grąžino į valstybės biudžetą (iš viso grąžinta 161,9 tūkst. Lt).

Savivaldybių socialinių tarnybų personalo klausimai

Neįmanoma įgyvendinti socialinės politikos tikslų be socialinio darbuotojo sąžiningo ir profesionalaus darbo, jo noro padėti žmogui. Todėl ypatingą dėmesį reikėtų atkreipti į savivaldybių ir seniūnijų darbuotojus, tiesiogiai dirbančius su šeimomis ir vaikais. Aptarus socialinių darbuotojų darbo krūvius, išsilavinimą, darbo pobūdį būtų galima tiksliau įvertinti savivaldybių galimybes vykdyti joms pavestas funkcijas.

2002 m. Lietuvoje veikė 60 savivaldybių vaiko teisių apsaugos tarnybų, kuriose iš viso dirbo 210 valstybės tarnautojų, atsakingų už vaiko teisių apsaugą. 2001 m. liepos 1 d. įsigaliojus naujam *Lietuvos Respublikos civiliniam kodeksui*, išsiplėtė tarnybų atliekamų funkcijų sąrašas, padaugėjo darbo. Įvertinus tarnybų veiklos apimtį ir siekiant pagerinti jų darbą bei materialinį aprūpinimą, įgyvendinant *Savivaldybių vaiko teisių apsaugos tarnybų veiklos tobulinimo programą* [24], buvo numatytos lėšos naujiems etatams steigti, darbuotojų kvalifikacijai kelti ir tarnybų materialinei bazei stiprinti. Tačiau realiai situacija mažai pasikeitė - 2005 m. pabaigoje savivaldybių vaiko teisių apsaugos tarnybose buvo 284 etatai. Darbuotojų darbo krūviai atskirose savivaldybėse buvo labai skirtingi. Savivaldybių, kuriose vienam darbuotojui teko prižiūrėti mažiau nei 1 000 vaikų, buvo tik kelios: Birštono, Neringos ir Rietavo. Daugiausiai vienam darbuotojui vaikų teko Rokiškio (4935), Kauno (4775), Vilniaus (4456) rajonų, Kauno (4027), Alytaus (3414) ir Klaipėdos (3378) miestų savivaldybėse [16, p. 16].

Įgyvendinant *Socialinių paslaugų įstatymą*, nuo 2007 m. sausio 1 d. dirbti su socialinės rizikos šeimomis savivaldybėms buvo numatyti socialinių darbuotojų etatai, finansuojami iš valstybės biudžeto lėšų (2007 m. – 556 etatai, 2008 m. – 612,5 etato). Socialinės apsaugos ir darbo ministerija etatus paskirstė taip: 2007 m. – 18-ai savivaldybių, 2008 m. – 24-ioms savivaldybėms įvardytas konkretus skirtų etatų skaičius, visoms kitoms savivaldybėms – kiekvienai seniūnijai atitinkamai po 1 pareigybę [17]. Iki 2007 m. pabaigos savivaldybės turėjo įdarbinti 556 socialinius darbuotojus, o įdarbino tik 457,8. Iš jų kaimiškoje teritorijoje dirbo 370 specialistų, nors buvo planuojama įdarbinti apie 450 darbuotojų.

Vertinant skirtų etatų skaičių pagal darbuotojų darbo krūvius savivaldybėse, neaiški etatų skirstymo metodika. 2007 m. šalyje vienam socialiniam darbuotojui vidutiniškai teko prižiūrėti 23 socialinės rizikos šeimas [17, p. 32]. Daugiausiai socialinės rizikos šeimų vienam darbuotojui teko Kauno miesto seniūnijose - 113 šeimų, Kazlų Rūdos – 63 šeimos. Daugelyje savivaldybių vienas darbuotojas vidutiniškai prižiūrėjo nuo 20 iki 37 socialinės rizikos šeimų. Tik 5 savivaldybėse (Švenčionių raj., Skuodo raj., Šilalės raj., Kelmės raj. ir Lazdijų raj.) 1 socialiniam darbuotojui teko 9-14 šeimų. Atkreiptinas dėmesys, kad Panevėžio mieste vienam darbuotojui teko 5,5 socialinės rizikos šeimos (pats mažiausias darbo krūvis). Tačiau Socialinės apsaugos ir darbo ministerija Panevėžio savivaldybei 2008 m. papildomai skyrė 7 socialinių darbuotojų etatus. Šakių ir Jonavos rajonų savivaldybėms papildomai socialinių darbuotojų etatų nebuvo skirta, nors ten darbo krūviai yra vieni iš didžiausių [17, p. 32].

Tokią etatų skirstymo metodiką lemia įsigaliojusi nuostata, kad pareigybės paskirstomos, atsižvelgiant į bendrą vaikų skaičių savivaldybėse ir savivaldybių teritorinį išsidėstymą [12]. Toks požiūris, autoriaus nuomone, neteisingas, nes savivaldybėse vaikų, gyvenančių socialinės rizikos šeimose, dalis bendrame vaikų skaičiuje yra skirtinga. Pavyzdžiui, 2008 m. Molėtų raj. vaikų iš socialinės rizikos šeimų skaičius sudarė 10,1 proc. bendro vaikų skaičiaus, Šakių raj. – 9,8 proc., Kėdainių raj. – 7,7 proc., Klaipėdos raj. – 4,52, Utenos raj. – 4,92, Druskininkuose. – 2,02 proc., Alytuje – 1,2 proc.

Steigiant socialinių darbuotojų etatus, autoriaus nuomone, reikėtų atsižvelgti į savivaldybės teritorijos dydį, joje gyvenančių socialinės rizikos šeimų skaičių ir konkrečią situaciją rajone (bendruomenės stiprumą, nedarbą, išvykusių į užsienį dirbti tėvų skaičių ir pan.).

Atkreiptinas dėmesys į skirtingą socialinių darbuotojų pavaldumą savivaldybėse. Skirtingose savivaldybėse socialiniai darbuotojai gali būti pavaldūs administracijos direktoriams, socialinės paramos skyriams, seniūnams, socialinių paslaugų centrams, vaikų dienos centrams, VšĮ pagalbos centrams. Išvada, ta, kad socialinių darbuotojų pavaldumo įvairovė lemia ir skirtingas jų funkcijas. Vaiko teisių kontrolieriaus tyrimų duomenimis, 593 socialiniai darbuotojai (etatai) 551 seniūnijoje atsakingi už socialinių paslaugų teikimą visiems (įskaitant ir vaikus) seniūnijos teritorijoje gyvenantiems asmenims, tačiau dažniausiai jie dirba tik su pensininkais ir neįgaliais asmenimis. Darbai su šeimomis ir vaikais nelieka laiko arba šis darbas yra epizodiškas. Iš minėtų etatų, tik 7 skirti vaiko teisių apsaugai, 16,5 - tenka darbui tik su šeimomis ir vaikais, kiti socialiniai darbuotojai dirba su visomis asmenų grupėmis [33]. Taigi remiantis šiais duomenimis darytina išvada, kad pastovaus darbo vaikų teisių apsaugos srityje bei profesionalios veiklos organizuojant ir teikiant socialines paslaugas nėra.

Nauji etatai buvo steigiami darbui su socialinės rizikos šeimomis gerinti, o ši funkcija priklauso savivaldybių vaiko teisių apsaugos tarnyboms, todėl daroma išvada, jog socialinių darbuotojų pavaldumas savivaldybių vaiko teisių apsaugos tarnyboms užtikrintų didesnę darbo veiksmingumą, operatyvumą ir nuoseklumą. Informacija apie šeimą būtų sutelkta vienoje institucijoje ir būtų išvengta dabartinės situacijos, kai socialiniams darbuotojams pavedami kiti darbai, nesusiję su rizikos šeimomis ar vaiko teisių apsauga. *Bendruosiuose vaiko teisių apsaugos tarnybų nuostatuose* nurodytoms funkcijoms tinkamai atlikti būtina užtikrinti, kad vaiko teisių apsaugos tarnybos būtų pakankamai aprūpintos žmogiškaisiais ištekliais. Dėl šios priežasties būtina centralizuotai nustatyti vienam socialinės tarnybos darbuotojo etatui tenkantį savivaldybės teritorijoje gyvenančių vaikų skaičių ir pagal tai planuoti šių tarnybų darbuotojų etatus.

Socialinis darbuotojas – specialistas, kurio darbo objektas yra žmogus, kuriam reikia padėti, todėl šiam darbuotojui keliami tam tikri tinkamumo šiam darbui reikalavimai. 2007 m. iš visų įdarbintų socialinių darbuotojų, teikiančių socialinę priežiūrą socialinės rizikos šeimoms, socialinio darbo ar jam prilygintą išsilavinimą turėjo 34 proc. (iš jų 32,1 proc. – aukštąjį, 1,9 proc. – aukštesnįjį). Daugiau nei pusė (68,5 proc.) įdarbintų socialinių darbuotojų neturėjo socialinio darbo stažo [17, p. 32]. Neturintiems specialaus išsilavinimo darbuotojams organizuojami 16 akademinų valandų kursai darbo su socialinės rizikos šeimomis patirčiai įgyti. Autoriaus nuomone,

per tokį trumpą laiką parengti asmenį, gebantį dirbti socialinį darbą, yra labai sunku.

Lietuvos Respublikos socialinės apsaugos ir darbo ministro 2006-04-05 įsakymu patvirtintų *Socialinių darbuotojų ir socialinių darbuotojų padėjėjų kvalifikacinių reikalavimų* 5 str. nurodoma, kad „socialinis darbuotojas turi turėti ar siekti įgyti aukštąjį socialinio darbo ar jam prilygintą išsilavinimą“ [8]. Ši teisės norma imperatyviai neapibrėžia socialiniam darbuotojui būtino išsilavinimo, nes teiginys „turi turėti ar siekti“ aiškiai nenurodo reikalingo išsilavinimo statuso ir sudaro prielaidas priimti į tarnybą asmenis, neturinčius aukštojo socialinio darbo išsilavinimo. Tai gali turėti neigiamos įtakos darbo su socialinės rizikos šeimoms kokybei.

Užmokestis už darbą visada yra aktuali bekonominė ir teisinė problema. Darbo apmokėjimo sistemoje svarbu ne tik nustatyti sudedamąsias darbo užmokesčio dalis, parinkti darbo užmokesčio formas, bet ir apibrėžti jo teisingumo pagrindus. Išanalizavus vaiko teisių apsaugos tarnybų darbuotojų darbo krūvį, akivaizdu, kad tarnybų funkcijų yra daug, veiklos sritis gana plati ir sudėtinga. Todėl nuo 2008 m. sausio 1 d. savivaldybių vaiko teisių apsaugos darbuotojų darbas įtrauktas į pavojingų darbų sąrašą [23]. Todėl socialinių darbuotojų darbo užmokestis turėtų atitikti jų veiklos pobūdį ir apimtį.

2007 m. socialinio darbuotojo, teikiančio socialinę priežiūrą socialinės rizikos šeimoms, pareigybėms buvo nustatytas vienodas tarnybinio atlyginimo koeficientas, 2008 m. – skirtingas koeficientas, atsižvelgiant į išsilavinimą. Analizuojant vaiko teisių apsaugos tarnybose dirbančių valstybės tarnautojų pareigybių kategorijas, pastebėti dideli tarnybų vadovų kategorijų skirtumai. Daugumoje savivaldybių vaiko teisių apsaugos tarnybų vedėjams skiriama 11-12 kategorija, tačiau Druskininkų, Kėdainių, Kupiškio, Pasvalio ir Prienų rajonų šių tarnybų vedėjams – 9 kategorija, Alytaus rajono ir Elektrėnų savivaldybių vaiko teisių apsaugos tarnybų vedėjams numatyta 8 kategorija [17].

Reikalavimų socialiniams darbuotojams yra labai daug, tačiau darbo užmokestis neatitinka sudėtingos darbo specifikos. Daugelyje vaiko teisių apsaugos tarnybų patvirtintos vyriausiųjų bei vyresniųjų specialistų pareigybės, tačiau kai kuriuose rajonuose yra darbuotojų, einančių specialisto pareigas. Šiai pareigybei nustatytas lygis ir kategorija A 4-7, todėl nelengva rasti aukštą kvalifikaciją turinčių darbuotojų dėl mažo atlyginimo. Pavyzdžiui, Prienų savivaldybės socialinių darbuotojų darbo užmokestis pagal skirtingas kvalifikacines kategorijas yra toks: socialinio darbuotojo – 1200 Lt, vyresniojo socialinio darbuotojo -1560 Lt, socialinio

ugdymo eksperto - 1700 Lt [28, p. 66]. Daugelis vaiko teisių apsaugos tarnybų kaip vieną iš pagrindinių problemų nurodo kvalifikuotų socialinių darbuotojų dirbti su socialinės rizikos šeimomis stygių. Priežastis - mažas darbo užmokestis. Atkreiptinas dėmesys, kad vaiko teisių apsaugos tarnybų darbuotojams išimtinai retai suteikiamos kvalifikacinės klasės, t. y. jų tarnybinė veikla retai įvertinama labai gerai, pavyzdžiui, tik 15 proc. Prienų raj. savivaldybės socialinių darbuotojų per pastaruosius dvejus metus po atestacijos buvo paskirti eiti geriau mokamas pareigas [28, p. 66].

Taigi apibendrintai galima teigti, jog socialinių darbuotojų darbo užmokesčio tvarkos sistema yra tobulintina. Nustatant tarnybinio atlyginimo koeficientą, reikėtų atsižvelgti ne tik į darbuotojo išsilavinimą, bet ir į jo prižiūrimų socialinės rizikos šeimų skaičių, bet svarbiausia - į pagrindinius veiklos rezultatus - sugrąžintų į šeimą vaikų skaičių. Socialinių darbuotojų, teikiančių socialinę priežiūrą socialinės rizikos šeimoms, etatai paskirstyti neatsižvelgiant į šių darbuotojų vidutinius darbo krūvius. Dalies darbuotojų išsilavinimas kelia abejonių dėl jų gebėjimo kokybiškai eiti pareigas.

Išvados

1. Vaiko teisių apsaugą savivaldybėse užtikrina atitinkamos savivaldybių tarybos, vietos savivaldos vykdomosios institucijos, vaiko teisių apsaugos institucijos (tarnybos), policijos nepilnamečių reikalų pareigūnai ir kitos institucijos, kurios rengia ir įgyvendina vaiko teisių apsaugos, vaikų teisės pažeidimų prevencijos priemones. Skirtingas socialinių darbuotojų, dirbančių su socialinės rizikos šeimomis, pavaldumas apsunkina darbo operatyvumą ir nuoseklumą.

2. Savivaldybės iš savo biudžeto finansuoja pagrindinę socialinių paslaugų dalį. Teisės aktai nenunusto minimalios savivaldybės biudžeto išlaidų dalies socialinėms paslaugoms, todėl ji nustatoma savivaldybių sprendimu. Nesant bendros lėšų socialinėms paslaugoms nustatymo metodikos, neužtikrinamos piliečių teisės į vienodas socialines paslaugas. Todėl tikslinga nustatyti minimalią socialinėms paslaugoms skiriamų lėšų dalį ir sukurti bendrą lėšų nustatymo metodiką. Lėšų dirbti su socialinės rizikos šeimomis poreikis skaičiuojamas pagal socialinių darbuotojų pareigybių skaičių ir pareigybei patvirtintą tarnybinio atlyginimo koeficiento dydį. Toks lėšų poreikio nustatymas nėra tikslus ir sudaro prielaidą pažeisti lygiaverčių socialinių paslaugų suteikimo galimybę bei iškreipti socialinių darbuotojų darbo krūvius.

3. Lėšų, skirtų socialinei paramai, planavimas ir jų įsisavinimas savivaldybėse yra tobulintinas. Galimybė savivaldybėms, nesant pakankamai lėšų, išskirti socialinių paslaugų teikimo prioritetus nesudaro prielaidų užtikrinti vienodą socialinių paslaugų prieinamumą skirtingose savivaldybėse ir prieštarauja *Socialinių paslaugų įstatymo* nuostatomis. Suteikta teisė savivaldybėms neįsisavintas iš valstybės biudžeto gautas lėšas panaudoti kitai socialinei paramai ar įsiskolinimams dengti sudaro galimybę savivaldybėms manipuluoti socialinėms paslaugoms skirtais pinigais.

4. Socialinių darbuotojų pareigybės paskirstytos neatsižvelgiant į šių darbuotojų vidutinius darbo krūvius. Darbo užmokestis neatitinka sudėtingos darbo specifikos. Dalies darbuotojų išsilavinimas kelia abejonių dėl jų gebėjimo kokybiškai eiti pareigas. Visos šios priežastys mažina darbuotojų motyvaciją, atliekamo darbo kokybę ir apskritai savivaldybėms pavestų funkcijų - užtikrinti vaiko teisių apsaugą - vykdymo efektyvumą.

Literatūra

1. Babachinaitė G. Vaiko teisės: jų samprata ir įgyvendinimo problemos. *Vaikų teisės ir jų įgyvendinimo garantijos: konferencijos medžiaga*. Vilnius: Lietuvos Respublikos Seimo leidykla, 1996, 17-23.
2. *Facts about Germany*. Societats-Verlag, Frankfurt am Main, 2006
3. Jačkonienė J. Valstybė vaikams: įsipareigojimų vykdymas ar imitacija? *Justitia*, 1998, Nr. 3, 3-5.
4. Jatkevičius A. *Nepilnamečių smurtinio nusikalstamumo prevencija*. Daktaro disertacija. VU, 2003.
5. Kalland, M., Sinkkonen J. Finish Children in Foster Care: Evaluating the Breakdown of Long Term Placements. *Child welfare*, 2001, Vol. 80, 513-527.
6. Lietuvos Respublikos Seimo įstatymas dėl Jungtinių Tautų vaiko teisių konvencijos ratifikavimo. *Valstybės žinios*, 1995, Nr. 60-1501.
7. Lietuvos Respublikos Seimo 2003 m. gegužės 20 d. nutarimas Nr. IX-1569 *Dėl vaiko gerovės valstybės politikos koncepcijos patvirtinimo*. *Valstybės žinios*, 2003, Nr. 52-2316.
8. Lietuvos Respublikos socialinės apsaugos ir darbo ministro 2006-04-05 įsakymas Nr. A1-92 *Dėl socialinių darbuotojų ir socialinių darbuotojų padėjėjų kvalifikaciniai reikalavimų patvirtinimo*. *Valstybės žinios*, 2006, Nr. 43-1569
9. Lietuvos Respublikos socialinės apsaugos ir darbo ministro 2008-08-21 įsakymas Nr. A1-291 *Dėl nepanaudotų specialiųjų tikslinių dotacijų socialinėms išmokoms ir kompensacijoms skaičiuoti ir mokėti, socialinei paramai mokiniams ir socialinėms paslaugoms naudojimui kitai socialinei paramai finansuoti tvarkos aprašo patvirtinimo*. *Valstybės žinios*, 2006, Nr. 98 -3801
10. Lietuvos Respublikos socialinės apsaugos ir darbo ministro 2006-07-13 įsakymas Nr. A1-193 *Dėl Valsty-*

- binėms (perduotoms savivaldybėms) funkcijoms atlikti skirtų lėšų apskaičiavimo metodikos. Lietuvos žinios, 2006, Nr. 110-4188.*
11. Lietuvos Respublikos socialinės apsaugos ir darbo ministro 2009-01-20 įsakymas Nr. A1-22 *Dėl Socialinių darbų dirbančių darbuotojų darbo apmokėjimo tvarkos aprašo patvirtinimo. Valstybės žinios, 2009, Nr. 9-333.*
 12. Lietuvos Respublikos socialinės apsaugos ir darbo ministro 2007-10-05 įsakymas Nr. A1-278 *Dėl Lietuvos Respublikos socialinės apsaugos ir darbo ministro 2006-07-13 įsakymo A1-193 „Dėl valstybinėms (perduotoms savivaldybėms) funkcijoms atlikti skirtų lėšų apskaičiavimo metodikos patvirtinimo“ pakeitimo. Valstybės žinios, 2007, Nr. 47-1236.*
 13. Lietuvos Respublikos socialinių paslaugų įstatymas. *Valstybės Žinios, 2006, Nr.: 17-589.*
 14. Lietuvos Respublikos 2009 metų valstybės biudžeto ir savivaldybių biudžetų finansinių rodiklių patvirtinimo įstatymas. *Valstybės žinios, 2008, Nr. 149-6020.*
 15. Lietuvos Respublikos vaiko teisių apsaugos kontrolieriaus įstaigos 2004 m. veiklos ataskaita. <http://vaikams.lrs.lt/informaciniai/VTAKI%20ataskaita> [2009-06-10].
 16. Lietuvos Respublikos vaiko teisių apsaugos kontrolieriaus įstaigos 2006 m. veiklos ataskaita. <http://vaikams.lrs.lt/informaciniai/VTAKI%20ataskaita> [2009-06-10].
 17. Valstybinio audito ataskaita „Socialinių paslaugų teikimas“. 2009 m. vasario 27 d., Nr. VA-P-10-16-4. Vilnius: Lietuvos Respublikos Valstybės kontrolė. www.vkontrle.lt/auditas_ataskaitos.php?tipas=v [2009-06-10].
 18. Valstybinio audito ataskaita „Vaiko teisių apsaugos vykdymas“. 2008 m. sausio 22 d., Nr. VA-P-30-17-2. Vilnius: Lietuvos Respublikos Valstybės kontrolė., www.vkontrle.lt/auditas_ataskaitos.php?tipas=v [2009-06-10].
 19. Lietuvos Respublikos valstybės tarnybos įstatymas. *Valstybės žinios, 1999, Nr. 66-2130.*
 20. Lietuvos Respublikos vietos savivaldos įstatymas. *Valstybės žinios, 1994, Nr. 55-1049.*
 21. Lietuvos Respublikos vietos savivaldos įstatymo 7, 8 straipsnių pakeitimo ir papildymo įstatymas. *Valstybės žinios, 2002, Nr. 96-1941.*
 22. Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2002 m. gruodžio 17 d. nutarimas Nr. 1983 *Dėl Bendrųjų vaiko teisių apsaugos tarnybų nuostatų patvirtinimo. Valstybės žinios, 2002, Nr. 120-5415.*
 23. Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2007 m. rugsėjo 19 d. nutarimas Nr. 999 *Dėl Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2002 m. rugsėjo 3 d. nutarimo Nr. 1386 „Dėl pavojingų darbų sąrašo patvirtinimo“ pakeitimo. Valstybės žinios, 2007, Nr.102-4158.*
 24. Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2003 m. rugsėjo 18 d. nutarimas Nr. 1179 *Dėl savivaldybių Vaiko teisių apsaugos tarnybų veiklos tobulinimo programos patvirtinimo. Valstybės žinios, 2003, Nr. 90-4076.*
 25. Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2006 m. sausio 19 d. nutarimas Nr. X-493 *Dėl socialinių paslaugų ir lėšų apskaičiavimo metodikos patvirtinimo. Valstybės žinios, 2006, Nr. 17-589.*
 26. Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2006 m. lapkričio 15 d. nutarimas Nr. 1132 *Dėl Socialinių paslaugų planavimo metodikos patvirtinimo. Valstybės žinios, 2006, Nr. 17-589.*
 27. Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2005 m. vasario 17 d. nutarimas Nr. 184 *Dėl vaiko gerovės valstybės politikos strategijos ir jos įgyvendinimo priemonių 2005-2012 metų plano patvirtinimo. Valstybės žinios, 2005, Nr. 25-802.*
 28. Marcinkevičiūtė L., Petrauskienė R. Savivaldybės socialinių darbuotojų praktiniai motyvavimo aspektai. *Viešoji politika ir administravimas, 2009, Nr. 27, 63-69.*
 29. Sagatys G. Vaiko nepriežiūra ir smurtas šeimoje: naujos Europos Žmogaus teisių apsaugos konvencijos taikymo galimybės. *Justitia, 2005, Vol.4, 11-23.*
 30. Sagatys G. *Vaiko teisė į šeimos ryšius.* Vilnius: Teisinės informacijos centras, 2006.
 31. Sakalauskas G. *Vaiko teisių apsauga Lietuvoje.* Vilnius, 2001.
 32. *Lietuvos vaikai 2009 01 01.* Statistikos departamentas prie Lietuvos Respublikos Vyriausybės <http://www.stat.gov.lt/lt/news/?id=1919> [2009-06-01].
 33. Vitkevičius P. S. *Šeimos narių turiniai teisiniai santykiai.* Vilnius: Justitia, 2006.

Kęstutis Vitkauskas

Implementation of Children Rights Protection in Lithuanian Municipalities

Summary

The purpose of the article is to analyze the implementation of children rights protection in Lithuanian municipalities. A special attention is paid to the implementation in the context of social services provision. Author starts the analysis by pointing to the major problematic issue, such as orientation towards the child care instead of providing social services. After the description of children rights protection policy, the questions of financing and personnel (qualification, staffing, etc.) at the municipal level are elaborated. Author recommends changing several points in legislation, improving planning and staffing abilities, which would ensure a better and more effective implementation of the policy, reviewing functions of implementing bodies, etc.